

Катерина ОРЄХОВА,

канд. екон. наук, доцент, доцентка кафедри банківського бізнесу та фінансових технологій

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ORCID 0000-0003-0214-2750

oriekhova@karazin.ua

ESG-КОМПЛАЄНС ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Актуальність. Електротехнічна галузь України є основою енергетичної безпеки, забезпечуючи електроенергію для промисловості, транспорту та населення. Проте галузь зазнає значних викликів, спричинених війною, яка пошкодила значну частину інфраструктури, а також глобальними вимогами до сталого розвитку. Руйнування енергетичних об'єктів, дефіцит генераційних потужностей і застаріле обладнання створюють численні ризики: екологічні (високі викиди CO₂ через залежність від вугільних станцій), соціальні (небезпека праці на підприємствах) та управлінські (корупція та непрозорість у ланцюгах постачання). У таких умовах ESG-комплаєнс, що інтегрує екологічні, соціальні та управлінські стандарти в систему управління підприємством, стає ключовим інструментом для зниження ризиків, підвищення конкурентоспроможності та залучення міжнародних інвестицій.

Результати дослідження. ESG-комплаєнс передбачає систематичне управління ризиками шляхом впровадження енергоефективних технологій, забезпечення безпеки праці, гендерної рівності та прозорості управління. У контексті України, де післявоєнна відбудова потребує значних капіталовкладень, а євроінтеграція вимагає відповідності стандартам ЄС, ESG-комплаєнс може стати мостом до залучення зелених інвестицій і модернізації галузі. Метою статті є аналіз стану електротехнічної галузі України, оцінка потенціалу ESG-комплаєнсу як інструменту управління ризиками та розробка рекомендацій для його ефективного впровадження.

Електротехнічна галузь України перебуває у складному стані через руйнування інфраструктури, спричинені війною. Значна частина теплових, гідро- та атомних електростанцій зазнала пошкоджень, що призвело до різкого зниження генерації електроенергії. Наприклад, якщо до війни загальна потужність складала близько 55 ГВт, то нині вона оцінюється приблизно у 20 ГВт. Атомна енергетика залишається основним джерелом електроенергії, забезпечуючи близько 55% виробництва, але окремі об'єкти, такі як Запорізька АЕС, частково недоступні через окупацію, а інші потребують ремонту. Відновлювальні джерела енергії (ВДЕ), зокрема сонячні та вітрові станції, займають лише 7,9% у структурі генерації, хоча Україна має значний потенціал для їх розвитку завдяки

сприятливим природним умовам і підтримці міжнародних інвесторів, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку (табл. 1).

Синхронізація з європейською енергомережею ENTSO-E у 2022 році відкрила можливості для експорту електроенергії до ЄС, який нині становить 650 МВт. Проте дефіцит потужностей, особливо в пікові періоди, і потреба в модернізації застарілих мереж залишаються критичними проблемами. Деякі підприємства галузі почали впроваджувати енергоефективні технології та ESG-практики, але ці ініціативи обмежені через брак фінансування та логістичні труднощі.

Таблиця 1 – Основні показники електротехнічної галузі України

Показник	Значення	Джерело
Генерація електроенергії	≈ 20 ГВт	НЕК «Укренерго». Звіт про баланс потужностей ОЕС України, 2024 р.
Частка атомної енергетики	≈ 55%	ДП «НАЕК Енергоатом». Статистичні дані про виробництво електроенергії, 2024 р.
Частка ВДЕ	7,9%	Держенергоефективності. Інфографіка розвитку ВДЕ в Україні, 2024 р.
Експорт до ЄС	650 МВт	ENTSO-E. Cross-Border Electricity Flows – Ukraine–EU Report, 2024 р.

ESG-комплаєнс – це комплексний підхід до управління підприємством, який інтегрує три ключові компоненти: екологічний (зменшення впливу на довкілля), соціальний (покращення умов праці та взаємодія з громадами) та управлінський (забезпечення прозорості й антикорупційних практик). У контексті електротехнічної галузі України цей підхід дозволяє підприємствам знижувати ризики, пов'язані з екологічними штрафами, соціальними конфліктами чи репутаційними втратами, а також відповідати міжнародним стандартам сталого розвитку.

Екологічний компонент ESG передбачає скорочення викидів CO₂, впровадження відновлювальних джерел енергії та енергоефективних технологій, що особливо актуально для галузі, яка залежить від вугільних і газових станцій. Соціальний компонент включає забезпечення безпеки праці, гендерної рівності, а також програм навчання для працівників, що сприяє підвищенню продуктивності та лояльності. Управлінський компонент фокусується на прозорості фінансової звітності, антикорупційних політиках і чітких процедурах управління, що є критично важливим для залучення іноземних інвесторів. Наприклад, дослідження ЕУ показало, що 98% інституційних інвесторів враховують ESG-рейтинги компаній перед прийняттям інвестиційних рішень, що підкреслює значення комплаєнсу для доступу до капіталу.

Електротехнічна галузь України стикається з комплексними ризиками, які загрожують її стабільності та розвитку. Екологічні ризики включають високі викиди CO₂ через залежність від викопного палива, а також неефективне використання природних ресурсів, що призводить

до штрафів і втрати конкурентоспроможності на європейському ринку. Соціальні ризики пов'язані з недостатніми умовами праці, високим рівнем травматизму на підприємствах і низькою інклюзивністю, що може викликати протести працівників або громад. Управлінські ризики включають корупцію в ланцюгах постачання, непрозору звітність і слабе корпоративне управління, що відлякує потенційних інвесторів.

ESG-комплаєнс пропонує системний підхід до управління цими ризиками. Для зниження екологічних ризиків підприємства можуть впроваджувати відновлювальні джерела енергії, наприклад, сонячні панелі на виробничих об'єктах, а також встановлювати системи моніторингу викидів для відповідності стандартам ЄС. Для зменшення соціальних ризиків компанії можуть розробляти програми навчання, забезпечувати гендерну рівність і покращувати умови праці, що сприяє зниженню плинності кадрів і підвищенню продуктивності. Управлінські ризики мінімізуються через впровадження антикорупційних політик, регулярну ESG-звітність і залучення незалежних аудиторів, що підвищує довіру інвесторів (табл. 2).

Таблиця 2: Приклади ESG-ризиків та комплаєнс-стратегій

Тип ризику	Комплаєнс-стратегія
Екологічний	Впровадження ВДЕ, моніторинг викидів
Соціальний	Програми гендерної рівності, безпека праці
Управлінський	Антикорупційні політики, ESG-звітність

Джерело: систематизовано автором на підставі [1; 2]

Впровадження ESG-комплаєнсу приносить електротехнічним підприємствам України значні економічні та репутаційні вигоди. Економічні переваги включають зниження операційних витрат завдяки енергоефективним технологіям, таким як модернізація обладнання чи перехід на ВДЕ. Наприклад, компанії, що скоротили викиди CO₂ на 20%, отримали гранти від міжнародних організацій, таких як Greencubator, що дозволило оптимізувати логістику та знизити витрати на 15%. Крім того, ESG-комплаєнс відкриває доступ до зелених кредитів і грантів від ЄБРР та інших інституцій, що є критично важливим для фінансування післявоєнної відбудови.

Репутаційні вигоди полягають у покращенні іміджу компаній, що сприяє залученню клієнтів, партнерів і інвесторів. Підприємства, які публікують прозорі ESG-звіти та демонструють соціальну відповідальність, отримують вищі рейтинги довіри, що особливо важливо на європейському ринку, де стандарти сталого розвитку є обов'язковими. Наприклад, українські компанії, які впровадили програми гендерної рівності, повідомляли про зростання лояльності працівників і покращення репутації серед міжнародних партнерів.

Незважаючи на переваги, впровадження ESG-комплаєнсу в електротехнічній галузі України стикається з низкою викликів. Фінансові обмеження є основною перешкодою, оскільки модернізація обладнання, встановлення ВДЕ чи цифрових систем моніторингу

вимагає значних капіталовкладень, які недоступні для більшості підприємств у період економічної кризи. Регуляторні бар'єри включають відсутність чітких національних стандартів ESG-звітності, що ускладнює гармонізацію з нормами ЄС. Організаційні виклики пов'язані з низькою обізнаністю менеджменту про ESG-практики, що призводить до повільного впровадження змін.

Для подолання цих проблем пропонується кілька заходів. По-перше, розробка національних ESG-стандартів, адаптованих до умов України, але гармонізованих із європейськими вимогами, може спростити звітність і залучення інвестицій. По-друге, міжнародна технічна допомога, наприклад, через програми ЄБРР, може забезпечити фінансування та навчання для менеджменту. По-третє, впровадження цифрових платформ для моніторингу ESG-показників, таких як викиди чи енергоефективність, дозволить автоматизувати процеси та знизити витрати.

Запропонована модель управління ESG-ризиками для електротехнічної галузі України складається з трьох етапів. На етапі ідентифікації ризики виявляються за допомогою інструментів, таких як ESG Risk Heat Map, яка класифікує їх за типами (екологічні, соціальні, управлінські) і рівнем впливу. На етапі оцінки проводиться аналіз ризиків через анкети ESG Due Diligence, які дозволяють оцінити вразливість підприємства до штрафів, протестів чи репутаційних втрат. На етапі мінімізації впроваджуються комплаєнс-політики, такі як програми енергоефективності, антикорупційні заходи чи регулярний аудит, що забезпечують системне зниження ризиків.

ESG-комплаєнс є потужним інструментом управління ризиками в електротехнічній галузі України, дозволяючи підприємствам знижувати екологічні, соціальні та управлінські ризики, які загрожують їх стабільності. У контексті післявоєнної відбудови та євроінтеграції він сприяє залученню зелених інвестицій, зниженню операційних витрат і підвищенню репутації на міжнародному ринку. Економічні вигоди, такі як доступ до грантів і кредитів, а також репутаційні переваги, такі як довіра інвесторів, роблять ESG-комплаєнс незамінним для модернізації галузі. Однак успішне впровадження потребує подолання фінансових обмежень, розробки національних стандартів і підвищення обізнаності менеджменту. Запропонована модель управління ESG-ризиками, заснована на ідентифікації, оцінці та мінімізації, може стати основою для трансформації електротехнічної галузі, забезпечуючи її сталий розвиток і конкурентоспроможність у європейському просторі.

Список використаних джерел

1. EY. Institutional Investor Survey on ESG Ratings. 2020. URL: <https://www.ey.com>
2. CFA Society Ukraine. Ecological Investments in Ukraine. 2020. URL: <https://www.cfasociety.org/ukraine>